

Հանդէսներով փողերով եւ թմբուկներով մեծամեծ ուրախութիւններով քաղաքի փողոցներու և հրատարակներու մէջ կը շրջեցունեն, յետոյ Գանգէս գետի եզերքը տանելով սաստիկ կերպով կ'անարգեն և կ'անպատուեն ու անոնց երեսը կը թքանեն կը նախատեն և կը հեգնեն պաշտի և բռնցի կը ծեծեն թէ ինչու մեր ամեն հայդուածները չը տուիր, մեր խնդիրները չը կատարեցիր, ուրեմն արժանի ես գետակուր լինելոյ, բսելով գետն կը նետեն, և յետ դառնալով նորէն շուկայէն ուրիշ կուռքեր գնելով իրենց տունները կը տանին պոշտելու համար: Եւ ամեն տան մէջ անպատճառ պէտք է որ կուռք գտնուի:

Այս պատկաւ կը պսակեն կռատանց մէջի կուռքերը եւս:

Իսկ այն կուռքերը որք հարուստ են կամ ոսկիէ և արծաթէ և այլն թանկագին նիւթերէ շնուած են և կամ նոքոր զարդարուած, անոք եւս մի և նոյն կերպով կը տանին, և ամեն արարողութիւն եւ նախապիք կուտան, բայց գետը չեն ձգեր, այլ նաւակի մէջ դնելով գետի միջառահմանը տանելով, կ'ըսեն իրեն, մեր խնդիրները չի կատարելուդ համար արժանի էիր այն ամեն նախատանաց որովք նախատուեցար: Բայց որովհետեւ մեր նախապիքները համբերութեամբ տարար, մեզ չը բարկացար և զմեզ չը պատժեցիր, ուրեմն մենք եւս զքեզ մարբելով այս սուրբ ջրով (երեք ամի ջուր կը լեցունեն գլխոյն վրայ) և յետ դարձունելով դարձեալ (հանդիսիւ և պատուով) մեզ ասուած կ'ընդունինք զքեզ, միայն թէ յետ այսորիկ մեր հայդուածները եւ խնդիրները կատարէ: Այս եղանակաւ հարուստ կուռքերը յետ կը դարձնեն և կը պաշտեն:

(Ետընալիւ)

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆՍ յանձնուած հետեւեալ նամակն յօժարութեամբ կը հրատարակենք, յուսալով որ մեր սիրելի Ազգայինք տպագրութեան բաժանորդ կը գրուին այնպիսի մի գրաւոր երկասիրութեան համար, որ, ըստ յայտարարութեան նամակին, անշուշտ հարցասիրական պիտի լինի իւր պարունակութեամբ բնիկ հայեցի վկայաց և անցից:

Ռուսաստանի Հայ վկայագրութիւններէն արդէն յայտնի են բանասիրաց անմահ Աբովիանի ՎԷՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ և Պ. Պառչեսանցի ՍՈՍՎԱՐԻԹԵՐՆ, նամակագիր Բարխուդարեանցի աշխատասիրութիւնն երրորդն պիտի լինի սոյն օրինակ հրատարակութեանց մէջ:

Մէք շատ ուրախ ենք, որ մեր գրողներն մեր ժողովրդեան կեանքին կը մօտենան և այն հանքը կը հետախուզեն, որ արժանի է հետախուզութեան: Մեր ազգային ժողովրդակաւութիւնն սիրելու համար՝ պէտք է որ մեր ժողովուրդն ճանաչենք իւր ամեն կատարելութեամբ և թերութեամբ, իսկ ժողովուրդն ճանաչելու համար՝ պէտք է որ ուսումնասիրենք նորա կեանքն ու կենցաղն, նորա սովորութիւններն, նորա ուրախական և տրտմական հանդէսներն, նորա սիրոյ և խանդից զեղմունքներն: Սէրն, որ մի հզօր աղբեցութիւն ունի մարդկային կենաց վերայ եւ արտայայտութեան բիւրաւոր ձեւեր, արդեօք ինչպէս կ'արտայայտի հայեցի բնութեան կենաց մէջ, ծնողական և որդիական պարտաւորութեանց մէջ, նշանախօսական և ամուսնական կապակցութեանց մէջ, Շատ և շատ նահապետական սիրուն սովորութիւններ կան Հայաստանի շինական կենաց մէջ, որոնք իրիստ ստիպա-

Ծանօթ են դրաւոր աշխարհին, եւ որոնք փոխանակ քաջալերութեամբ պահպանուելու, օր աւուր կ'անհետին, որով և Ժողովրդային կենաց շուքն ու վայելութիւնն կը վերանայ:

Մեր Ժողովրդային կենդանութիւնն կը պակսի և մէք բոլորովին անտարբեր ենք: Ժողովրդային կենդանութիւնն կը պակսի ոչ միայն ընտանեկան չղաւերէն մէջ, այլ և իւր բնական մարմնա մարդիկ կը թուլանայ մէջ: Զիտաբա ժութիւնն, որսորդութիւնն, զինախաղութիւնն, որոնք պատանեկական կրթութեաններէն Հայաստանի շինական կենաց մէջ, այժմ երիտասարդներուն համար անգամ հրապոյր չունին: Առաջ աներոջ ընտիր նուէրն իւր առողջ փեսացուն զէնքերէն եւ չ'նժոյգ, և փեսան իւր պակէն զին' անշուշտ համօրէն փեսաւերաց առջեւ պէտք է թաղն 'ի գլուխ իւր որսորդական ճարտարութիւնն ցոյց տար, հեռաւոր նշանին զարներ հրացանի գնտակաւ և իւր ամուսնական թագաւորութեան Կեցէն լսէր բոլոր հանդիսականներէն, իսկ այժմ այս առնացի կը թուլան ներն սպառելու վերայ են և հաղիւ ուրէք հետքերն կը նշմարուին:

Ուստի քաջալերութեան արժանի են այն Ժողովրդային վիպագիրներն, որոնք Հայաստանի շինական կենաց պատկերն պահպանելու համար 'ի գիր կ'արձանայնեն զայն և ներկայ սերունդին կը նուիրեն, կենդանութեւ աշխոյժ արծարծելու համար Քաջալերութեան արժանի է, հետեւեալէս, և Քարխուղարեանցն, որ իւր հետեւեալ նամակաւ աղբայնոց օգնութեան կը դիմէ իւր երկասիրութիւնն հրատարակելու համար:

ԺԱՄԱՆԱԿՆ, որ իւր ամենաճախ ժանիքներով աշխարհիս մէջ գտնուած ազգ և աղինք ծախելով ոչնչութեան մէջ անյայտ արած է և տակաւին կ'անէ, երբէք չը կարողացաւ և բնաւ չէ կարող ծախել առաքինեաց և դիւցազանց արարքներն. չէ կարող ջնջել նոցա յաւերժական յիշատակներն և իւրեանց դիականց հետ 'ի խորս գերեզմանաց թաղել նոցա անմահ անուններն: Քանզի ամենայն դարուց մէջ գտնուած են հայրենասիրութեամբ վառուած վեհ անձինք, որք առաքինեաց եւ դիւցազանց անուններն եւ քաջագործութիւններն ոսկեղէն տառերով դրոշմել տուած են պատմութեանց և վիպասանութեանց էջերու մէջ, որք մինչեւ ցայսօր անջինջ մնացած են յաջորդ սերնդոց մէջ:

Ներկայ դարուս մէջ, Հայրենասէր Եղբայր, նոյն սուրբ նախանձու ազգասիրութեան կրակն Ձեր սրտի մէջ եւս վառուած կը տեսնուի, որով խնդրեցիք յինէն Խնածախցի Մերգայի և Աննայի վիպական անցքերն գրել, որք անտարակոյս եմ, թէ անհաճոյ պիտի չերեւին Հայ Հայրենեաց առանին կենցաղն սիրող ազգայնոց:

Կը խոստովանիմ, որ Ձեր այս խրէ դիրն իմ կարողութիւնէս վերէր, բայց առ Ձեզ ունեցած եղբայրական սէրս կը սրարտաւորէր զիս չը խուսափիլ: Քանզի Ձեր այս նպատակն յաւէտ ընդհանուրի օգտին պէտք է ծառայէ, որով կ'ուզէք անցելոյն յիշատակն անկորուստ պահպանել, ներկայիս երիտասարդաց և օրիորդաց ամուսնական ճշմարիտ սիրոյ օրինակ մի տալ և ապագային ղգուշութեան տիպար ընծայել: Վասն որոյ ահա Ձեր ներողա-

մտութեան վերայ վստահանալով ձեռնարկած եմ' և աւարտումն մտն է արդէն, զոր Ձեզ պէտք է նուիրեմ իբրեւ իմ երկասիրութեանս առաջին պտուղ:

Բայց, Հայրենասէր Եղբայր, թէև ներկայ դարուս մէջ մերազնեայ ուսումնասիրներէն ոմանք Եւրոպական վիսրասանութեանց ձեւերն, ոճերն և դարձուածներն կը սիրեն, սակայն ես ընտրեցի Հայաստանի ոճով գրել այս վիսրասանութիւնն, որ թէև անշուք, բայց Հայրենի ձեւ և տիպար կը կրէ:

Սոյն վիսրասանութեան մէջ ակնեւրեւ պէտք է տեսնէք, որ սէրն կը խօսի, քան թէ լեզուն, զգացումն կը խօսի, քան թէ բերանն, սիրան ու հոգին, քան թէ Մերզայ եւ Աննայ: Սոյն վիսրասանութեան մէջ պէտք է պարզապէս տեսնէք, որ Մերզայի եւ Աննայի սէրն չը նմանիր այն երիտասարդաց և օրիորդաց սիրոյն, որք յետ նշանախօսութեան առ ժամանակ մի զիրեար պատրելէն զինի կը բաժնւըին՝ կեղտ անուն թողլով հասարակութեան մէջ: Պէտք է տեսնէք, որ Մերզայի և Աննայի նշանտուքի հիմն ժամանակիս նշանաւորներու պէս նիւթական շահուց եւ ակնկալութեանց վերայ չէր հաստատուած, այլ հաւատարիմ սիրոյ, փոխադարձ զգացմանց և համամիտ կամաց վերայ: Պէտք է տեսնէք, որ Մերզայի և Աննայի ապագայ միութեան և երջանկութեան կապն մեծագումար ոսկիներով և ծանրագին օժիտներով կոպուած չէր, որովք շատ անգամ ամուսնութեւ երջանկութիւնն թշուառութեւ կը փոխուի, խեթ և ատելութիւն կը տիրեն, սէրն կը տարագրի ընտանեկան յարկէն, անհաւատարմութիւնն մուտ կը գրտնէ սրձակ համարձակ, և անբարոյս կանութիւնն կը տապալէ ընտանեկան կենաց սուրբ շինուածն, այլ կապուած

էր այն մեծ և եղեմական սիրով, որովք գերդաստանք կը սրբանան, ընկերականութիւնն կ'աղնուանայ և ազգու ազնիք կը վերականգնին:

Հայրենասէր Եղբայր, այս գործոյ մէջ կատարուած իրողութիւնքն այնքան ճշմարիտ են, որ իրական պատմութեան տիպ կը կրեն, բայց որովհետեւ Հայաստանի շինական կենաց, սովորութեանց և ներկայ յարակից անցից նկարագիրներ կան, ուստի լուհամարեցի վիսրասանութիւն անուանել:

Սոյն վիսրասանութեան մէջ ջանալի ամփոփել քաղհանաւորաց, հիծողաց, հարսանեաց եւ բարեկենդանի երգեր եւս, որք ոչ միայն Մերզայի և Աննայի վէպին փայլ կը տան, այլ եւ խիստ հետաքրքրաշարժ պէտք է լինին մեր հեռաւոր ազգայնոց: Վիսրասանութեանս լեզուն՝ սոյն նամակի լեզուն է, բաց ի երգերէն և մի քանի նամակներէ, որք Արարատեան բարբառոյ տիպ կը կրեն:

Արդ՝ կը խնդրեմ ուրեմն, որ սոյն նամակն իբրեւ յառաջաբան հրատարակել տոյք Վանուցդ ՍԻՅՆ հանդիսին մէջ, որպէս զի բանասէր ազգայինք բարեհաճին բաժանորդագրիլ ինչպէս աստ ի Ռուսաստան, նոյնպէս և ի Տաճկաստան, ուր առանձին նամակաւ գործակալ նշանակած եմ ի Պօլիս Մեծ. Խմբագիրն ՄԱՍԻՍ լրագրի և ի Զմլուսին Արժ. Պետրոս վարդապետ Ներկարարեան, բաժանորդագրին նշանակելով իւրաքանչիւր օրինակին 3 հինգնոց, որ խիստ չափաւոր է երկասիրութեանս ստուար գրից նկատմամբ: Ռուսի գործոյս ապագրութեան մասին բաժանորդաց քաջալերութեան սպասելով, մնամ եղբայրութեանդ երախտաստարտ,

Ո. Գ. Բաբխուրյան.

1874 Հ. 20.

Ի Ղարաբաղ: